

ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS VASLUI XXI, 1999

ÎNTÂI MAI ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Gh. I. FLORESCU

Dintotdeauna primăvara a reprezentat anotimpul reînvierii naturii și al revigorării marilor începuturi. Fiecare lună a acestui timp primordial – Mărțișor, Prier și Florar – are o semnificație distinctă, adânc înrădăcinată în conștiința românilor. Ultima, însă, așa după cum o arată și numele, este aceea când mugurii, adică promisiunile niciodată rostite dar mângâiate de tremurul abia perceptibil al ramurilor, devin flori și frunze. De aceea acestei luni, al cărei sens mitic s-a pierdut, i se mai spune și Frunzar.

Prima zi de mai a fost celebrată din antichitate încă, drept zi ce simboliza începutul primăverii, întruchipat de o zână ce plutea peste câmpurile înflorite, de pretutindeni. La noi, de 1 Mai se puneau la porți, la uși sau la ferestrele caselor crengi verzi, iar locuitorii tuturor așezărilor românești, gătiți de sărbătoare, petreceau întreaga zi în mijlocul naturii revenite la viață, bucurându-se de frumusețea înnoirilor inefabile. O zi ca aceasta nici nu se putea să nu intre în tradiția populară ca una deosebită. Treptat, 1 Mai a devenit un subiect predilect al literaturii române. În amintirile sale, publicate în 1855, Alecu Russo mărturisea că "pe lângă chipurile trecutului ce se învârtesc în ochi-mi și în inima mea, deasupra satului aud ridicându-se un huet; alte huetе răspund și clocotesc pe dealuri și prin văi; huetе vesele de fete și flăcăi ce vin cu flori și cu cordele. Zi întâiu Mai a sosit în sat și bate la toate ușile, la bordeie, la case și la curte: ziua Armindinei" Întreaga suflare a satului, dar mai ales tinerii, se pregăteau cu febrilitate pentru primul răsărit de soare al lui Florar, "iar în zori de zi, când se deschid lăcrămioarele, viorelele și toporașii se scutură de roua nopții, văile se umpleau de chiote, codrii clocoteau de pocnete de frunze, de hohote de cimpoaie; telingile răsunau în toate părțile de doine; mese numeroase se întindeau pe sub copaci". Aceleași amintiri îl vor fi urmărit și pe Mihai Eminescu atunci când, două decenii mai târziu, scria: "Azi e zi întâi de mai/Azi e ziua de Arminden;/Eu te cat, drăguța mea,/Eute-caut pretutindeni" Și Eminescu nu a fost singurul care a cântat ziua de 1 Mai. Cezar Bolliac și Vasile Alecsandri au dedicat primăverii versuri în care natura și omul, într-o comuniune originară, reiau mereu totul de la început, cu speranțe reînviatе într-o atmosferă de explozie florală și iubiri mărturisite. Întâmpinând primăvara, "acel rege-al poeziei "dintotdeauna se bucura, ca și natura însăși, exclamând: "Ah! lată primăvara cu sânu-i de verdeață/ În lume-i veselie, amor, sprenate, viață,/Și cerul și pământul preschimbă sărutări/

Prin raze aurite și vesele cântări!"

Odată cu trecerea anilor, sensul folcloric și celui sărbătoresc al primei zile de mai li s-a adăugat și unul social.

Mai întâi au fost evenimentele consumate la 1 Mai 1886 la Chicago, când această dată intra în calendarul mișcării sociale internaționale. Apoi, pe 20 iulie 1889, cu ocazia primului congres internațional socialist organizat la Paris, la care a participat și o delegație românească, din componența căreia făcea parte și Emil Racoviță, s-a hotărât ca 1 Mai 1890 să fie considerată o sărbătoare a muncitorilor. Un an mai târziu, cel de-al doilea congres internațional socialist, ale cărui lucrări s-au desfășurat la Bruxelles, a adoptat o moțiune, semnată de C. Mille, potrivit căreia 1 Mai devenea ziua internațională a muncitorilor de pretutindeni. Începând de atunci, Întâi Mai dobânda încă o semnificație, reflectată, se înțelege, și de literatura română. Astfel, C. Mille publica, în aprilie 1890, poezia intitulată *1-iu Maiu*, din care cităm: "le serbătoarea Muncei/Pe care-o prăznuiesc /De-avalma muncitorii/Pe globul pămîntesc;/la serbătoarea Muncei/Și-al Muncei graiu,/Deci ție salutare/ Întăiule de Maiu!"

Așa cum era și presupus literatura de după 1890 nu a abordat numai aspectul social al zilei de 1 Mai, renunțând la sensurile inițiale ale unei datini naționale. La fiecare început de Florar, Al. Macedonski se imagina: "Întinerit/Mă văd, /uimit,/În ciuturi:/Am păr bălai,/E zi de mai,/Sunt fluturi", pentru ca tot el, întâmpinând o primăvară romantică a sfârșitului de secol XIX, să ne reamintească: "Și pînă astăzi din natură nimica n-a îmbătrânit.../Iubirea, și prietenia, dacă-au ajuns zădărnice,/Și dacă ura și trădarea vor predomini în veșnicie.../Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e-nflorit". Pe un ton ale cărui accente pacifiste conferă unei posibile elegii recriminatorii o aură de cînt sărbătoresc, Traian Demetrescu glosa, în 1896: "În Mai, când razele-nfloresc/Scăldate-n aurul din soare,/Popoarele sărbătoresc/A muncei sfîntă sărbătoare/Și-nbătrânita omenire/În nedreptăți și în dureri,/E tânără ca-n treaga fire/ Sub cerul dulceli primăveri.// Din idealurile voastre, /O visători flămânzi și goi,/ Vor răsări ca niște astre,/Senine lumi cu oameni noi;/Și-n vremile acelea sfinte,/ Pămîntul poate va fi rai: Vor răsuna mai dulci cuvinte/În cîntecele lor de Mai!" Șt. O. Iosif, la rîndu-i, adresându-se contemporanilor săi, în pragul unui nou secol conchidea: "Cu flori natura s-a gătit/Și imnuri păsările cântă-/Gătiți-vă și voi cu flori,/E Zi-ntâi de Mai, serbare sfîntă".

Îmbolduri emulative de autentică exortatie, care pot surprinde pe cei obișnuiți cu gingășia și discreția unei poete ca Elena Farago, descoperim în ale sale *Vorbe de îndemn* (1902): "E zi - Întâi de Mai, tovarăși, în el sărbătorim unirea/În el serbăm nădejdea, prin care sîntem frați;/Vă-ntindem cu drag mîna și mîinele ne dați;/Prin noi, de noi adusă veni-va mîntuirea". Autorul cunoscutelor *Balade vesele și triste* imagina, în *Noapte de mai* (1910), un "sărman cizmar", ce adoarme trudind pe trepiedul său proverbial, visându-se un tribun ajuns în situația de a revoluționa lumea: "Înflăcărat rostești tirade,/Pornești mulțimea după tine./Se-nalță mii de baricade/Și cad palatele-n ruine./Tu vezi în noapte mii de tortii./<<Femei cu părul despletit>>/Prin aer trece duhul morții/Șoial răzbunării vînt cumplit!..." În anul ce urma imediat încheierii primei comflagrații mondiale, Gala Galaction, referindu-se la 1 Mai, nota: "e atît de legitimă sărbătorirea acestora, poate singura în treagă și plină, sufletește, într-un an de zile întreg" "Se simte în toată această lume – observa el -, trăind credința în marile destine pe cale de împlinire. E ceva care umple inima, impresionează pe oricine și contagiază chiar pe potrivnicul doctrinar"

Proiecția Întîiului de Mai în marea literatură a perioadei interbelice a continuat tradiția evidențiindu-se de către toți cei care au abordat acest subiect, fie semnificația

lui socială, fie cea de început de primăvară adevărată, care prin culorile și suavitățile ei, pare să inunde totul, pastelând nu numai natura ci și gândurile omului. În *Florar*, Ion Pillat, după ce observă că "E Mai și-n codru cucul îmi cântă drept în față", își amintește că "O moară stă bătrână, uitată pe pârâu/De oamenii din sate cu holdele de grâu./Dar roata ei mai cântă, de apă după rar,/Și macină polenul luminii din Florar". Pentru Lucian Blaga, primăvara era un anotimp al iubirii, când gândurile, dar nu numai ele, se metamorfozează, tainic, în tot atâtea reverii, ca în *Risipei se dedă florarul*, unde: "De pe stamine de alun,/din plopilor albi, ce cerne jarul./Orice-nceput se vrea fecund, risipei se dedă florarul"

În mai 1945, când se încheie cel de-al doilea război mondial, deci tocmai într-un Florar, Agatha Grigorescu-Bacovia adresa tuturor o patetică chemare, resuscitată de primăvara însăși: "Veniți în zori de sărbătoare,/În luncile cu flori și rouă,/Albastre zări ca stânjeneii/Să vă zâmbească lung și vouă.../Concertul păsărilor sure,/Vă mângâie în triluri line,/Să știți și voi ce e lumina/Cu adierele-i senine/Natura dornică vă cheamă,/La bucurii nu la durere.../O singură iubire are;/Ne-o dă și-n schimb/nimic nu cere.../Ea este marea tălmăcire/A tot ce gândul nu ne spune.../Din ea răsare tot ce-i nemurire/și tot în ea orice apune..." În același timp, Mihail Sadoveanu scria că "1 Mai, ziua libertății muncitorilor cu brațul și cu mintea, ziua pâinii pentru toți, a bucuriei de a trăi în pace, se substituie vechiului vis mitic al omenirii triste de altădată" M. Beniuc, "toboșar al timpurilor noi", se grăbea, la rândul său, să clameze: "Ei, muncitorilor!/A voastră e ziua măreață;/Din străbunul Arminden/Răsare azi pretutindeni/O nouă viață" *Arminden*-ul lui G. Bacovia revenea la tonurile tradiționale: "Profil de burg gigant/Și atmosferă rară,/Amar parfum de liliac/Și bonuri de ghitară/Plăceri/De-o zi de sărbătoare,/Voioase vechi moravuri.../Spre câmp se duce/Și dumbrave/E roua lumii muncitoare" Revenind la vechiul Arminden, în 1946, Gala Galaction observa: cuvântul acesta a fost miraculos, din an în an. Azi Întâi Mai este ziua de universală întâlnire a tuturor nădejdlor în mai multă omenie și în mai multă dreptate a vieții omenești. O credem, o dorim, o așteptăm azi mai mult ca oricând" După aproape un deceniu, Nicolae Labiș ni se confesa, mărturisind în *Maică* "Noaptea întreagă a stat priveghind,/Bezna curgea ca un fluviu afară,/Eu bănuiam, auzeam cum se naște/Minunea tainică de primăvară,/Mă încordam întunericul să-l străbat,/Să văd ce se-ntâmplă și, iată,/Privirile mi s-au lărgit, am primit/Taina-nfloririi, duioasă, curată./Pe care acum eu o știu mult mai bine/decât pomii cu flori și albine". Nichita Stănescu, apoi, în *Soare de Mai*, se destăinuia și el, scriind: "Atâția arbori tineri înmuguriți în lume/Cu tine laolalt au crescut din Mai în Mai./Cânt mâinile acelea ce i-au sădit anume/Și soarele pe care făptura mi-o creștai". Recent, Florin Costinescu, pentru care Florarul se interpune între pâine și soare, ne aduce aminte că "Zi a muncii și a frăției/Întâiul de Mai/este unul din chipurile/visătoare ale țării;/iată-l înconjurat de primăvară/ca de aura unui cântec/șoptit ziua și noaptea, fără încetare/de munții/de câmpiile/și de apele eternității noastre" În sfârșit, pentru Dim. Rachici, Arminden "E-a muncii sfântă sărbătoare pe plaiurile strămoșești/Și gândul ca un cer cu stele ni se întoarce spre trecut-/Spre-un 1 Mai plin de speranțe ce-n veci de veci ți-l amintești"

Poeți și prozatori români dintre cei mai reprezentativi au cântat Întâi Mai ca pe o sărbătoare a primăverii, o zi a resurecției naturii, dar și a celor mai nobile sentimente și idealuri umane. Florarul a intrat în literatura română ca un timp al marilor aspirații și al iubirii, de aceea prima zi a acestei luni a fost și a rămas "un zvon de vremuri mari" (G. Bacovia), o sibilică chemare: "Căci să tot zbor/Un tainic dor/M-apucă,/Neîncetat,/Uitând, uitat,/Nălucă". (Al. Macedonski).